

NORD i fokus

Innehållsförteckning:

Befolkningenkät Hälsa på lika villkor ?	1
Sammanfattning	1
Allmänt hälsotillstånd	4
Fysisk hälsa	5
Svår värk eller smärta i rörelseorganen	5
Svår värk i olika kroppsdelar	6
Värk bland den äldsta åldergruppen	7
Hjärt- och kärlbesvär	8
Allergiska sjukdomar	9
Tinnitus	10
Psykisk hälsa	11
Tandhälsa	12
Levnadsvanor	13

Luleå nov 2007

Ansvarig: Kerstin Sandberg, Sekretariatet, NLL

Befolkningsenkät Hälsa på lika villkor?

Under vårmånaderna år 2006 fick ett slumpmässtigt urval av den vuxna befolkningen i Norrbotten ett frågeformulär hemskickat i sina brevlådor. Formuläret innehöll ett antal frågor om deras hälsa, levnadsvanor och levnadsförhållanden. Syftet med undersökningen var att få mer kunskap om hälsa och livsvillkor bland den vuxna befolkningen i Norrbotten. Enkäten berör åldrarna 16 – 84 år.

Den nationella befolkningsenkäten ”Hälsa på lika villkor?” användes, vilket gav möjlighet till jämförelse mellan länet, delar av länet och genomsnittet för riket. Samarbete skedde med Statens Folkhälsoinstitut och Statistiska Centralbyrån.

I denna redovisning avses NORD innefatta kommunerna Kiruna, Gällivare, Jokkmokk och Pajala. Övriga länet avser de resterande tio kommunerna i länet. Huvudinnehållet i denna rapport bygger på uppgifter hämtade från omnämnda befolkningsenkät.

Sammanfattning

Sammanfattningen gör en jämförelse utifrån befolkningsenkäten år 2006 av NORD-området (kommunerna Kiruna, Gällivare, Pajala och Jokkmokk) med övriga Norrbotten, Norrbotten och riket.

- NORD-området som här är en sammanslagning av kommunerna Kiruna, Gällivare, Jokkmokk och Pajala har liknande sjukdomsmönster som Norrbotten i helhet. Det innefattar att kroppsliga (fysiska sjukdomar) är vanligare i jämförelse med riket i genomsnitt. Det motsatta gäller psykosomatiska besvär. Norrbottningarna och befolkningen i NORD-området har mindre problem med den psykiska hälsan än vad som är vanligt bland svensken i gemen.

Vid beskrivningen av hälsan eller ohälsan finns två utgångspunkter som kan ge olika intryck. Dessa utblickar är antingen 1) redovisning uppdelad på åldersgrupper inom respektive geografiska område eller 2) att beräkna hur stor förekomsten är i områdets befolkning med justering för att områdena har olika ålderssammansättningar. I båda exemplen jämförs män med män och kvinnor med kvinnor.

- *Hälsa/ besvär/levnadsvanor i befolkningen (16-84 år, åldersjusterat):*

Sammantaget är svår värk eller smärta i något av rörelseorganen inte vanligare bland vuxna befolkningen i NORD än i övriga länet. När det rör värk i olika kroppsdelar förekommer svår värk i nacke och skuldror samt händer, armar och ben något mer bland männen i NORD än länet i övrigt. Bland kvinnorna är förekomsten av svår värk i olika kroppsdelar snarare mindre i norra delen av länet än bland kvinnor från andra delar av länet.

Sammantaget är hjärt-kärlbesvär är lika utbredd bland männen i NORD som bland män i övriga länet. Kvinnorna i norra delen har något fler med

högt blodtryck men färre med diabetes.

Allergiska sjukdomar förekommer något mer bland vuxna i NORD än länet i övrigt. Detta gäller astma bland män och allergi/eksem bland kvinnorna.

Tinnitus (öronsus) är vanligare bland män i NORD än länet i övrigt. 25 procent av vuxna män i NORD har lätta eller svåra besvär av tinnitus mot 22 procent bland männen totalt i länet.

De vuxna i NORD och vuxna i länet mår psykiskt bättre än svensken i allmänhet. Det som urskiljer NORD gentemot länet i övrigt är att det finns förhållandevis fler bland männen i norra länet som har nedsatt välbefinnande.

Betydligt fler män i norra delen av länet tycker sig ha dålig tandhälsa än bland länets övriga män. Befolkningen i NORD-området har också den största andelen som inte sökt tandvård trots att de ansett sig ha behov av sådan och går mer sällan till tandläkare/tandhygienist. Kvinnorna, lika över länet, tycker sig ha bättre tandhälsa än männen.

Tobaksbruk (röker eller snusar dagligen) är vanligare bland männen i NORD än bland män i övriga länet. Detta beror främst på att snusning är betydligt vanligare i norr. Tobaksbruk bland kvinnorna är också större i NORD men har inte lika stor avvikelse som bland männen. Snusning är vanligare bland NORD:s kvinnor men de har färre med dåliga alkoholvänor än länet i övrigt.

Övervikt är betydligt vanligare bland vuxna i NORD än bland vuxna i övriga länet. Övervikt visar sig i tidigare åldersgrupper bland männen i norra delen av länet.

- *Om hälsa/ besvär/levnadsvanor i olika åldersgrupper:*

De äldre kvinnorna i NORD tycker sig inte ha lika bra hälsotillstånd som jämnåriga i andra delar av länet. Det visar sig genom att fler anser sig ha "någorlunda" men inte riktig bra hälsa. Dålig hälsa anser sig tio procent av de äldre kvinnorna och männen ha i alla länets delar.

Allmänt har de yngre männen (under 44 år) i NORD något fler med svår värk i rörelseorganen än jämnåriga i övriga länet. Den gruppen har också en större andel än bland jämnåriga i länet som haft dagar under en månad där den kroppsliga hälsan inte varit så bra.

Svår värk i nacke och skuldror är vanligare bland de äldre männen i NORD än jämnåriga i länet eller riket. De äldre kvinnorna i NORD har sammantaget något mer problem med värk i skulderpartiet, händer, armar osv än jämnåriga i länet.

NORD har liksom länet fler med diabetes och högt blodtryck än bland svensken i allmänhet. Högt blodtryck debuterar i tidigare åldrar i NORD än i länet i övrigt men i övrigt finns inga större skillnader mellan länets olika delar i fråga om hjärt- kärlbesvär.

De större skillnaderna i förekomst av tinnitus mellan män i NORD och män i andra delar av länet blir mer noterbart vid åldrarna efter 40 år. Bland de äldsta männen i NORD uppger 47 procent sig ha besvär av tinnitus, varav 14 procent tycker besvären är svåra.

Den yngre gruppen mellan 16 och 29 år brukar vara den åldersgrupp som mår psykiskt sämst. Inom NORD mår männen och kvinnorna mellan 30 och 44 år psykiskt sämre än andra åldrar inom området. Både männen och kvinnorna i dessa åldrar i norra delen av länet har fler med nedsatt välbefinnande än länet i övrigt. Männen dricker sig också oftare berusad och har ett mer riskabelt alkoholbeteende än jämnåriga i andra delar av länet. Kvinnorna är mer stressade och har mer huvudvärk än jämnåriga på andra orter i länet.

Männen i NORD i alla åldrar har fler med dålig tandhälsa än bland jämnåriga i andra delar av länet.

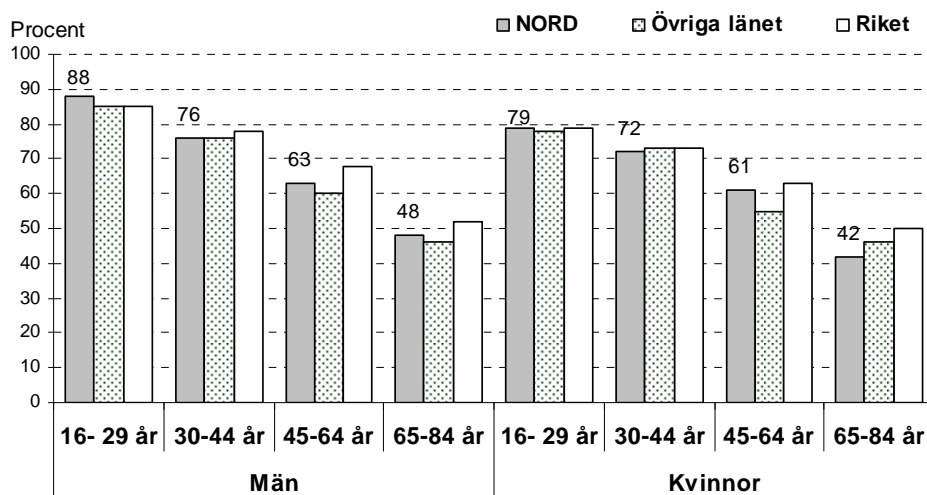
Förutom bland unga vuxna män har män och kvinnor i NORD förhållandevis fler med övervikt än jämnåriga i övriga länet. De vuxna i NORD är lika fysiskt aktiva som inom andra delar av landet. De unga vuxna männen i NORD är till och med mer fysiskt aktiva än jämnåriga.

Bland de unga vuxna (16 -29 år) är snusning, både bland män och kvinnor, vanligare i norra delen av länet. Denna grupp är också, liksom landet i övrigt, den som har flest med riskabla alkoholvanor. Förvånansvärt stor andel av de unga (45 procent) i NORD uppger att de brukar vistas i rökiga lokaler.

Allmänt hälsotillstånd

En allmän fråga om självskattad hälsa är hur varje individ bedömer sitt hälsotillstånd. Det är en vanlig fråga som mått på det allmänna hälsotillståndet för jämförelser mellan befolkningsgrupper inom olika sociala eller geografiska områden samt förändringar över tiden. Svaren speglar individens föreställning om vilken hälsa hon eller han tänker sig kunna uppnå eller i jämförelse med jämnåriga. En person kan trots långvarig sjukdom tycka sig ha ett bra hälsotillstånd.

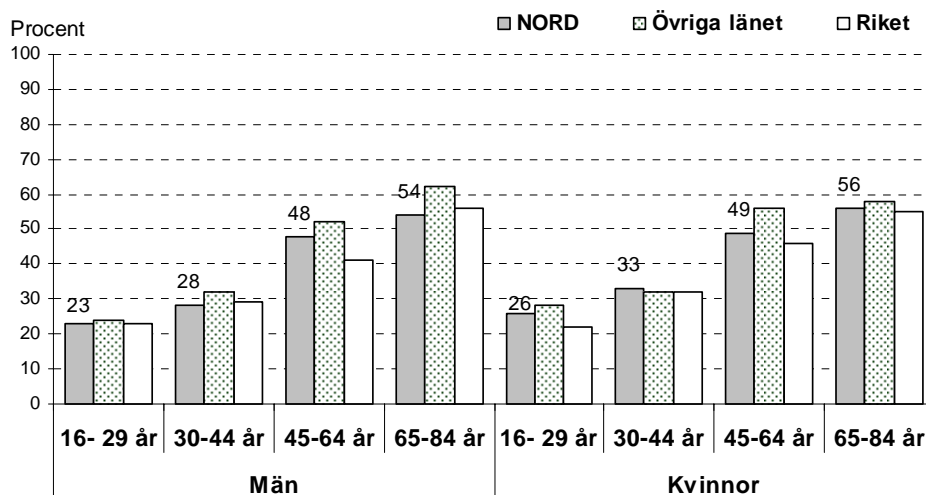
I stort tycker övervägande delen av norrbottningarna att hälsan är god eller någorlunda god. Ungefär en av tio äldre i hela länet tycker sig ha dålig hälsa. NORD-borna tycker sig ha lika bra hälsa som jämnåriga i länet med undantag av de äldre kvinnorna (figur 1). De äldre kvinnorna i NORD rapporterar lika många med dålig hälsa som andra jämnåriga (10 procent) men färre anser sig ha ett bra hälsotillstånd.

Figur 1. Andel som anser sig ha bra/ganska bra hälsotillstånd. Procent

Fysisk hälsa

Kroniska eller långvariga sjukdomar blir vanligare allt eftersom vi blir äldre. NORD-området uppger inte mer långvariga sjukdomar än länet i övrigt (figur 2).

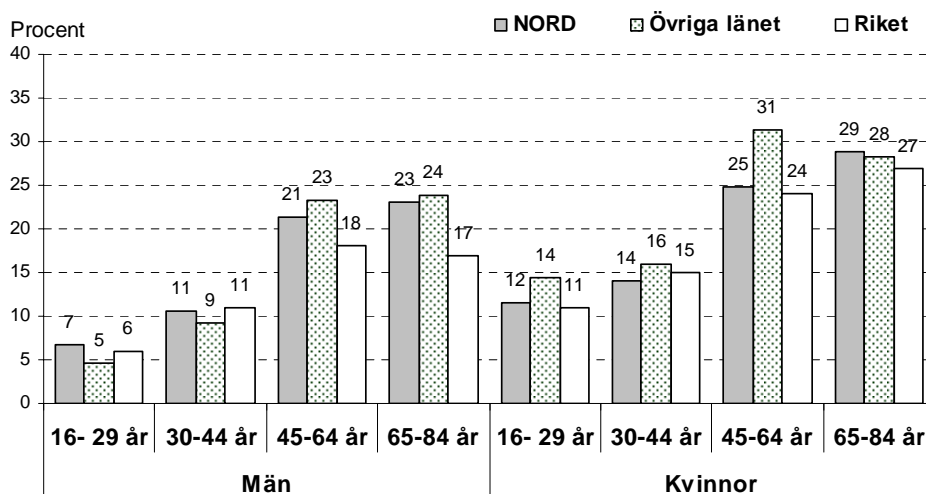

Figur 2. Långvarig sjukdom eller något långvarigt hälsoproblem. Procent

Svår värk eller smärta i rörelseorganen

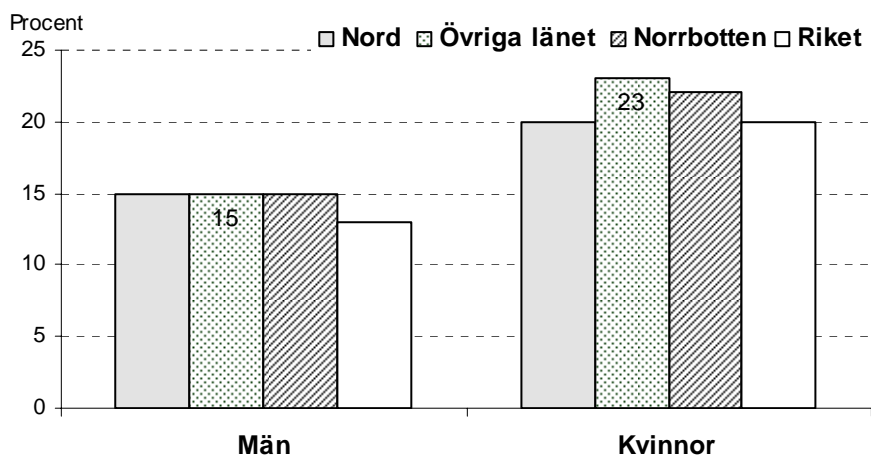
Mellan två och tre av tio personer äldre än 65 år säger sig ha besvär med *svår* värk eller smärta i rörelseorganen (dvs nacke och/eller skuldror, rygg, höfter, knän, händer, ben osv) (figur 3). Det är fler bland kvinnorna än männen som uppger värk i rörelseorganen.

Bland den vuxna befolkningen i Norrbotten har fler besvär med värk i rörelseorganen än riket i genomsnitt. Bland de yngre männen (under 44 år) i NORD förekommer mer värk än bland jämnåriga i andra delar av länet. Samma gäller de äldre kvinnorna i NORD. I övrigt förekommer inte mer svår värk bland "NORD-borna" än bland länets övriga invånare, snarare mindre.

Figur 3. Svår värk eller smärta i rörelseorganen (skulderparti, rygg, knän, höfter, ben osv) i olika åldersgrupper bland män och kvinnor i NORD och övriga Norrbotten.

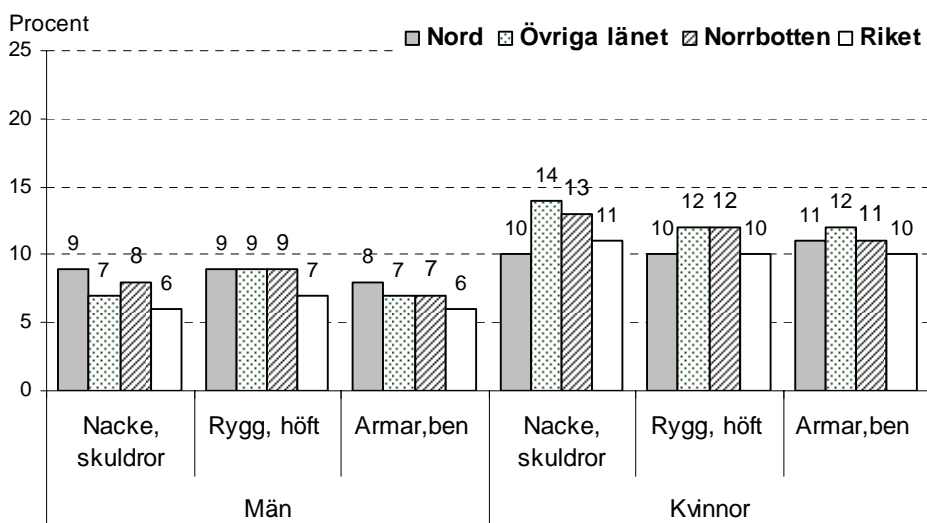
Vid en utblick över den allmänna förekomsten av svår värk i rörelseorganen bland vuxna norrbottningar med justering för olika ålderssammansättning visar det sig att NORD-området inte har fler med svår värk än länet i övrigt (figur 4).

Figur 4. Andel (procent) som uppger sig svår värk eller smärta i rörelseorganen (nacke, skuldror, rygg, höfter, händer, armar, ben, knän osv) bland männen och kvinnorna mellan 16-84 år i NORD, övriga länet, Norrbotten och riket, år 2006. Åldersstandardiserade värden.

Svår värk eller smärta i olika kroppsdelar

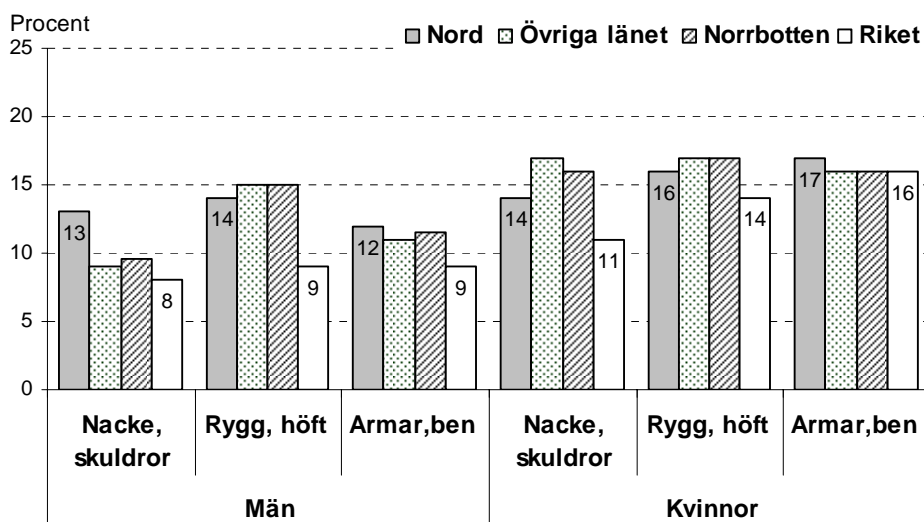
En närmare blick i hela åldersgruppen 16 -84 år på var värken förekommer visar att männen i NORD har något fler med svår värk i nacke, skuldror samt händer, armar och ben än länet i övrigt (figur 5). I övrigt har NORD-området inte förhållandevis fler män med svår värk än inom övriga delar av länet. Bland kvinnorna i NORD förekommer snarare mindre värk än i länets övriga delar eller länets genomsnitt.

Figur 5. Andel (procent) med svår värk, uppdelat på var värken förekommer, bland befolkningen 16 - 84 år. Åldersstandardiserade värden.

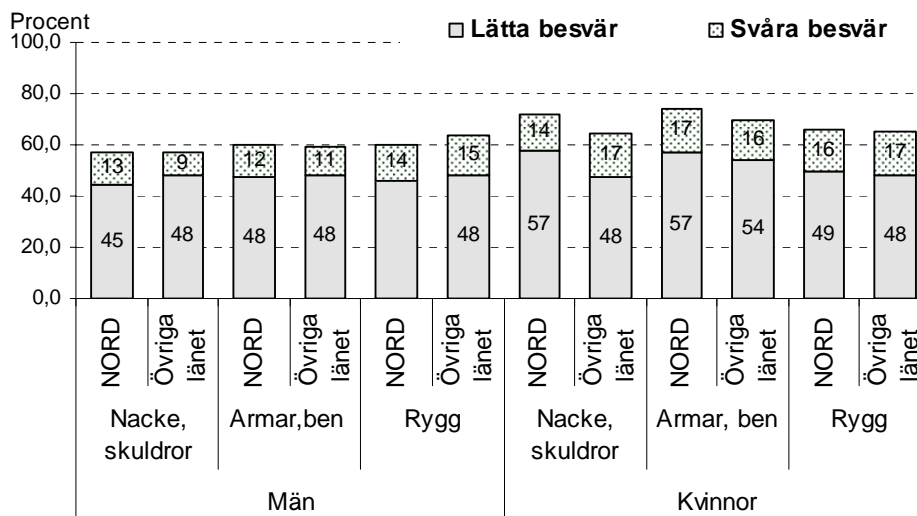
Värk bland den äldsta åldersgruppen (65 – 84 år)

Att NORD-områdets äldre män har fler med svår värk i nacke och skuldror men också något mer i lederna återkommer bland den äldre åldersgruppen (figur 6). De äldre kvinnorna i NORD-området har också förhållandevis fler med svår värk i händer, armar, ben osv men värk på andra kroppsdelar förekommer i mindre utsträckning än i länets övriga delar.

Figur 6. Förekomst av svår värk bland den äldre befolkningen 65 år eller äldre. Uppdelat på olika kroppsdelar. Procent

När omfattningen av värk ska beskrivas utifrån alla personer som uppger sig ha värk, både de med *lätta och svåra besvär*, blir det betydligt vanligare med värk. Som exempel återges nedan en jämförelse av äldre inom NORD-området och resten av länet (figur 7). Som tidigare konstaterades har NORDs äldre män fler med svår värk i nacke och skuldror men genom att ha jämförelsevis färre med lätta besvär blir utbredningen av värk i skulderpartiet lika över hela länet. Den totala förekomsten av värk bland äldre män är relativt lika över hela länet. När det gäller den totala förekomsten av värk har de äldre kvinnorna som bor i NORD-området fler med värk, framförallt när det gäller värk i skulderpartiet och händer, armar ben osv.

Figur 7. Förekomsten av lätta och svåra besvär av värk bland de äldre inom NORD-området och övriga länet. Procent

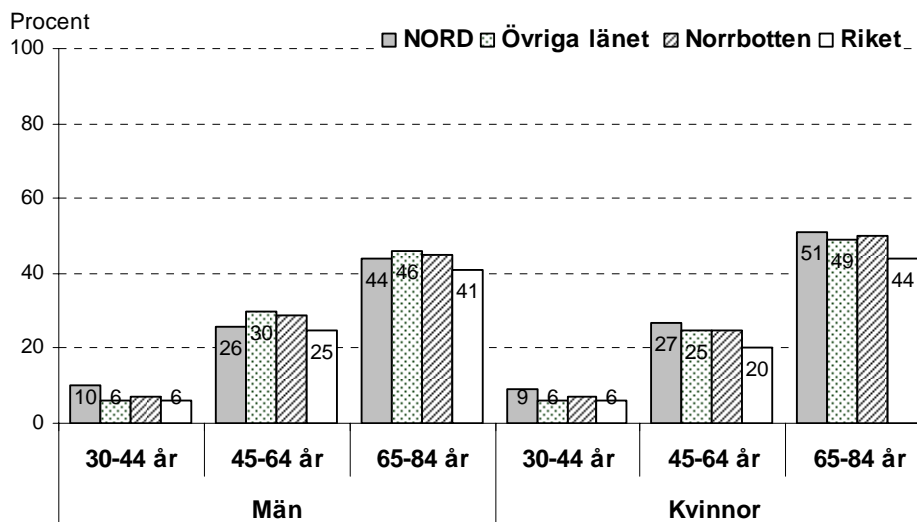
Hjärt- och kärlbesvär

Förekomsten av hjärt- och kärlbesvär i form av diabetes eller högt blodtryck bland den vuxna befolkningen är sammantaget vanligare i länet än riket i genomsnitt (tabell 1). NORD-området följer samma mönster.

Tabell 1. Andel i befolkningen (16-84 år) som uppger sig ha diabetes eller högt blodtryck. Åldersstandardiserade värden. Procent

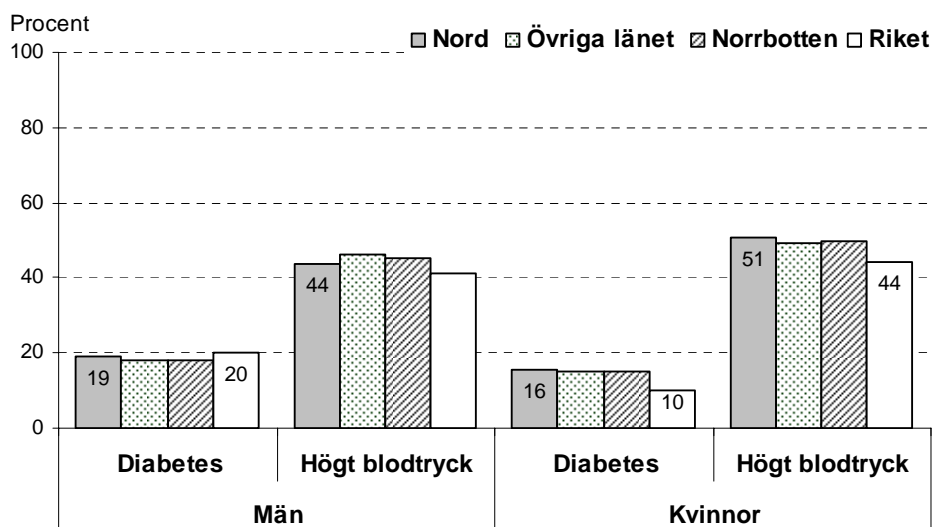
	NORD	Övriga länet	Norr-botten	Kiruna	Gällivare	Riket
Diabetes						
Män	7	7	7	8	7	7
Kvinnor	5	6	6	5	6	4
Högt blodtryck						
Män	20	21	20	20	19	18
Kvinnor	21	20	20	19	23	17

Hjärt-och kärlbesvär blir vanligare ju äldre vi blir. Bland de äldre efter 65 år har var och varannan högt blodtryck (figur 8). NORD-området har fler med högt blodtryck i åldrarna under 44 år än övriga länet men inte i övriga åldrar. Överlag har kvinnorna i NORD något fler med högt blodtryck.

Figur 8. Rapporterat högt blodtryck i åldrarna efter 30 år. NORD, övriga länet, Norrbotten och riket. Procent

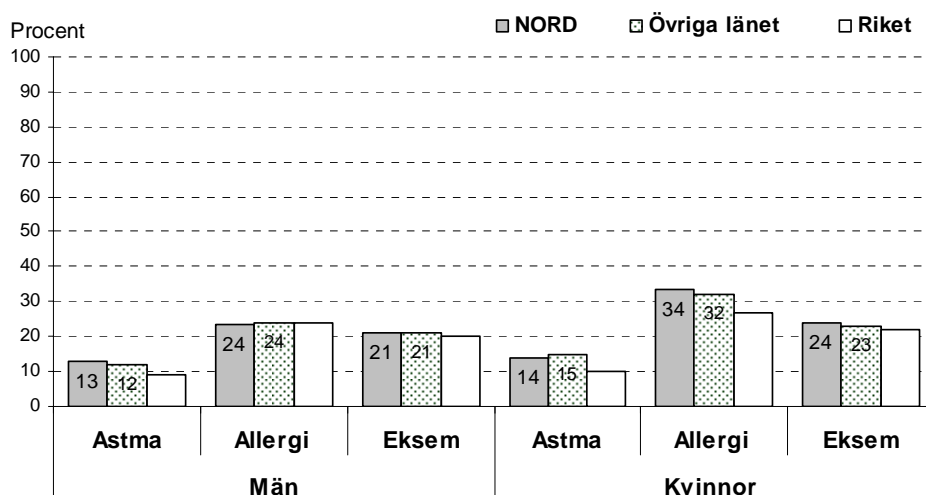
Bland de äldre (16-84 år) är skillnaderna mellan NORD och övriga länet inte så markant när det gäller förekomst av diabetes eller högt blodtryck (figur 9).

Figur 9. Äldre åldersgruppens rapportering av diabetes och högt blodtryck . Procent

Allergiska sjukdomar

Tidigare studier bland barn har indikerat att astma och allergier är vanligare i norra Sverige än södra delar av landet. Utifrån befolkningsenkäten "Hälsa på lika villkor" 2006 syns allergiska sjukdomar sammantaget vara vanligare bland vuxna i Norrbotten än riket i genomsnitt. Allergi och eksem är mer utbredd bland länetets befolkning än riket i snitt och något mer bland kvinnor i länet norra delar (tabell 2). Förutom en smärre förhöjning av astma bland männen i NORD finns inga större skillnader mellan länetets olika delar vad gäller astma-förekomst.

Figur 10. Allergiska sjukdomar bland vuxna 16-84 år. Åldersstandardiserade värden. Procent

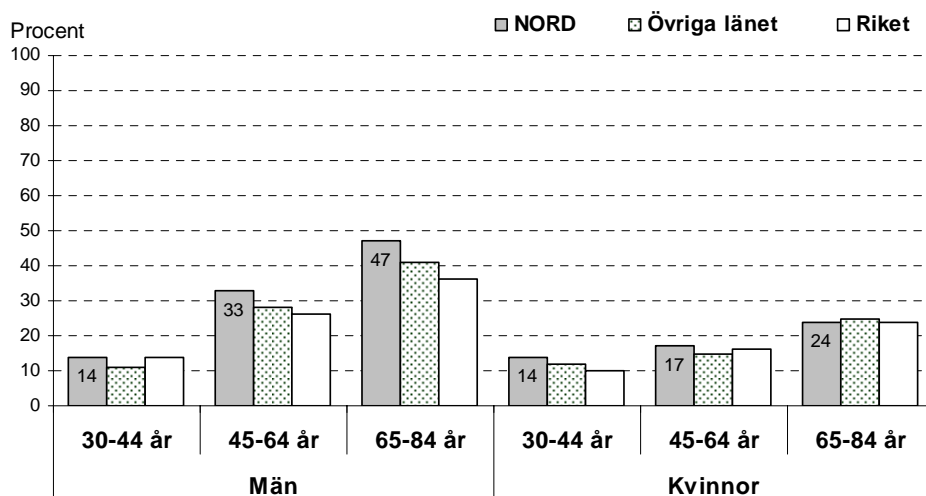
Tinnitus (öronsus)

En av de kraftigaste avvikelserna som NORD-området uppvisar i förhållande till övriga länet är förekomsten av tinnitus (återkommande öronsus), särskilt bland männen (tabell 2).

Tabell 2. Andel i befolkningen (16- 84 år) som uppger sig ha *lätta eller svåra besvär av tinnitus*. Åldersstandardiserade värden. Procent

	NORD	Övriga länet	Norr-botten	Kiruna	Gällivare	Riket
Män	25	22	23	26	23	23
Kvinnor	16	15	15	17	15	15

Besvären med tinnitus är betydligt vanligare bland män än kvinnor och ökar med stigande åldersgrupper (figur 11). En av tre män i åldrarna innan pension i NORD-området känner av tinnitus. Övervägande delen anser att besvären med tinnitus är lätta men bland de äldre männen i NORD-området tycker 14 procent sig ha svåra besvär.

Figur 11. Andel som rapporterar sig ha lätta eller svåra besvär av tinnitus i åldrarna efter 30 år. Procent

Psykisk hälsa

I undersökningar som vänder sig till befolkningen ställs frågor om symtom eller besvär som speglar hur man mår och känner sig inombords. Det gäller psykosomatiska besvär som kan påverka vår psykiska hälsa men som inte speglar psykiska sjukdomar.

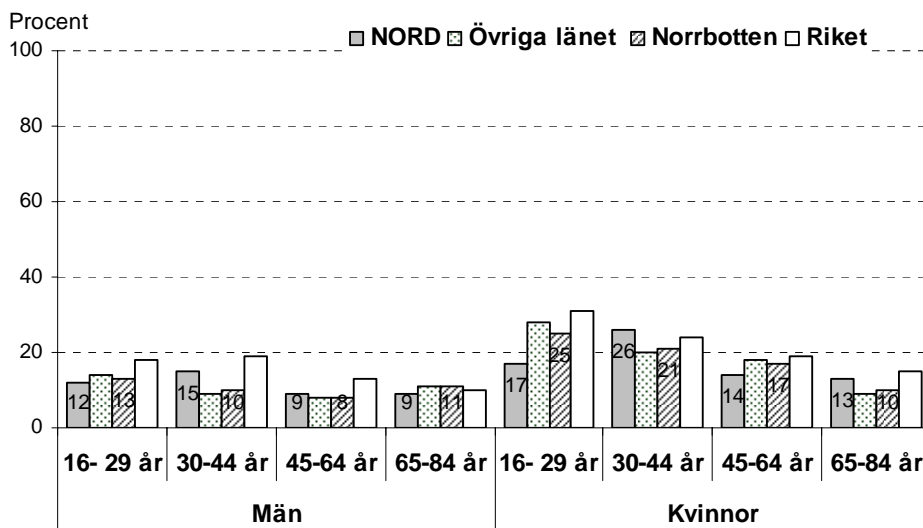
Här berör frågorna sömnen, ångslan eller oro, huvudvärk eller vår förmåga att balansera olika stresstillstånd. Exempel på det senare är frågeinstrumentet GHQ12 (General Health Questionnaire) som indikerar psykiskt välbefinnande och mäter psykiska reaktioner på påfrestningar snarare än psykisk ohälsa.

De olika symtom/parametrar som indikerar på den psykosomatiska hälsan i enkäten "Hälsa på lika villkor?" År 2006, pekar mot att norrbottningarna har ett bättre psykiskt välbefinnande än svenskarna i gemen (tabell 3). Länet liksom NORD-området har färre stressade och färre med nedsatt välbefinnande. En jämförelse inom länet har männen i Nord-området förhållandevis fler som har ett nedsatt välbefinnande än jämnåriga män i länet. Kvinnorna i norr har också mer huvudvärk än länet i övrigt.

Tabell 5. Andel av befolkningen med olika symtom på psykisk ohälsa, NORD, övriga länet och riket, 16 – 84 år, åldersstandardiserat. Procent

	Män			Kvinnor		
	NORD	Övriga länet	Riket	NORD	Övriga länet	Riket
Nedsatt välbefinnande	12	10	15	18	19	22
Svåra sömnproblem	5	5	5	5	7	8
Mycket/ganska mkt stressad	7	6	10	12	13	16
Huvudvärk (lätta och svåra besvär)	19	22	19	39	36	35

De yngsta kvinnorna brukar ha den sämsta psykosomatiska hälsan. En bild av läget inom länet visar att männen och kvinnorna i åldrarna 30 – 44 år samt de äldsta kvinnorna i NORD inte har lika bra välbefinnande som jämnåriga i övriga länet (figur 12).

Figur 12 Nedsatt välbefinnande bland män och kvinnor i olika åldersgrupper, NORD, övriga länet, Norrbotten och riket. Procent

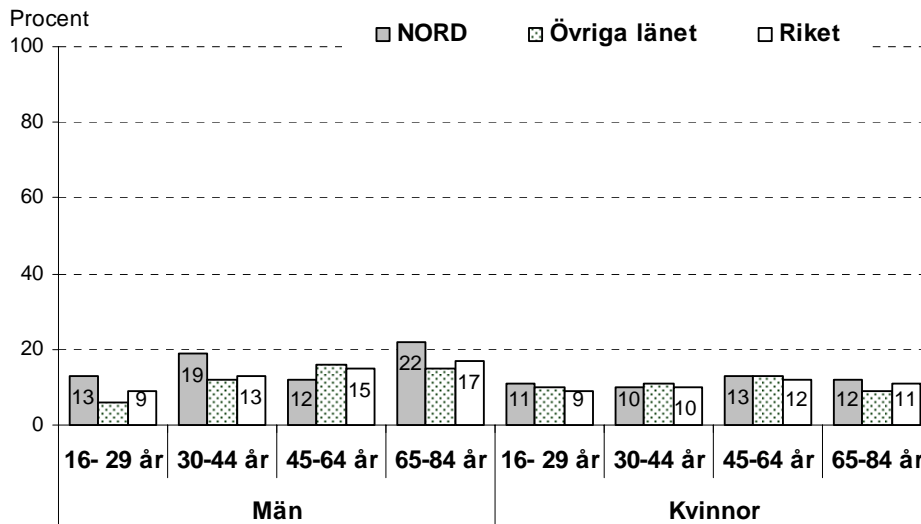
Tandhälsa

Männen rapporterar ofta sämre tandhälsa än kvinnorna. Sammantaget upplever betydligt fler vuxna män i Nord-området sig ha dålig tandhälsa än jämnåriga i övriga länet (16 respektive 13 procent). Samma skillnader finns inte bland kvinnorna som i snitt har tio procent med självupplevd dålig tandhälsa.

Tabell 6. Andel i befolkningen (16- 84 år) som uppger sig ha *dålig tandhälsa*.
Åldersstandardiserade värden. Procent

	NORD	Övriga länet	Norr-botten	Kiruna	Gällivare	Riket
Män	16	13	13	14	20	14
Kvinnor	10	11	11	9	15	12

Det är männen i Nord-området mellan 30-44 år samt de äldsta som tycker sig ha sämre tandhälsa, cirka två av tio män (figur 13). Skillnaden är inte lika stor när det gäller kvinnorna.

Figur 13. Andel som anser sig ha dålig tandhälsa bland män och kvinnor i olika åldergrupper. Procent

NORD-området har också flest, både bland männen och kvinnorna, som inte varit till tandvården de senaste två åren och dem som haft tyckt sig ha behov av tandvård men inte sökt (tabell 7).

Tabell 7. Andel i befolkningen (16- 84 år) bland män och kvinnor som inte varit till tandvården under de två senaste åren och som inte sökt tandvård trots att de tyckts sig ha behov av sådan. Åldersstandardiserade värden. Procent

	Män				Kvinnor			
	NORD	Övriga länet	Norr-botten	Riket	NORD	Övriga länet	Norr-botten	Riket
Ej varit till tandvård de senaste två åren	27	19	21	16	18	15	16	11
Ej sökt tandvård trots behov	23	19	20	20	24	21	21	19

Levnadsvanor

Våren 2003 fick Sverige en ny folkhälsopolitik som utgår från de faktorer i människors levnadsförhållanden och livsstil som bidrar till hälsa eller ohälsa. Här finns livsstilen (tobaks- och alkoholbruk, kost- och motionsvanor mm) tillsammans med andra viktiga bestämningsfaktorer för hälsa som exempelvis trygga uppväxtvillkor eller trygga sociala och ekonomiska förhållanden.

Bland norrbottningarna finns fler tobaksbrukare än bland svenskarna i genomsnitt Detta beror på att snusning är genomgående vanligare bland länets män och kvinnor. Till detta tillkommer att länets kvinnor i medelåldern röker mer än jämnåriga i riket.

I Nord-området snusar fler män och kvinnor än inom övriga länet (tabell 8). Rökning förekommer i lika stor utsträckning bland kvinnorna i länets olika delar.

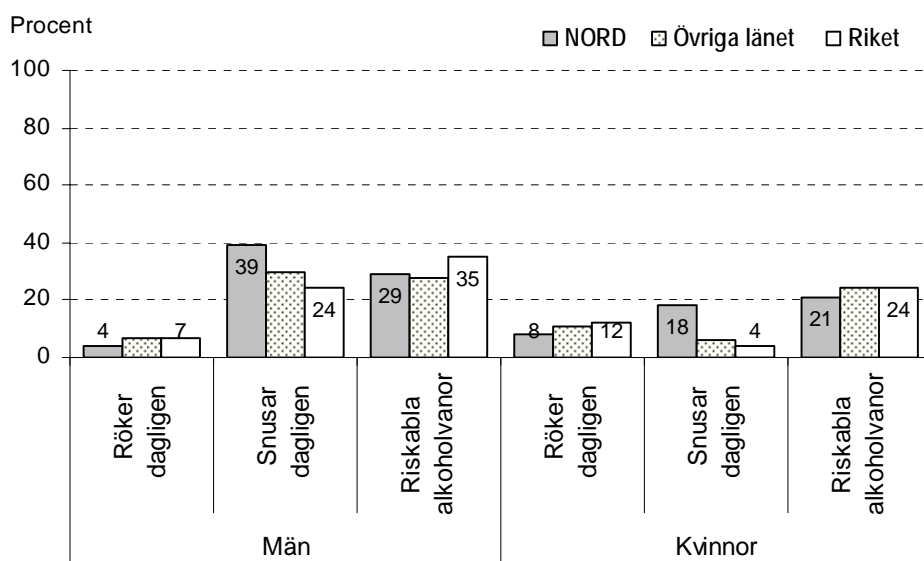
Länets invånare har sammantaget färre vuxna som har riskabla alkoholvanor än svenskarna i allmänhet. Detta gäller också Nord som också har minst alkoholdrickande bland kvinnorna.

Tabell 8. Andel i befolkningen (16- 84 år) bland män och kvinnor som röker dagligen, snusar dagligen eller ha riskabla alkoholvanor*. Åldersstandardiserade värden. Procent

		NORD	Övriga länet	Norrbottnen	Riket
Män	Röker dagligen	12	11	11	13
	Snusar dagligen	35	28	30	21
	Riskabla alkoholvanor	16	15	15	17
Kvinnor	Röker dagligen	17	17	17	15
	Snusar dagligen	9	7	7	4
	Riskabla alkoholvanor	6	8	8	9

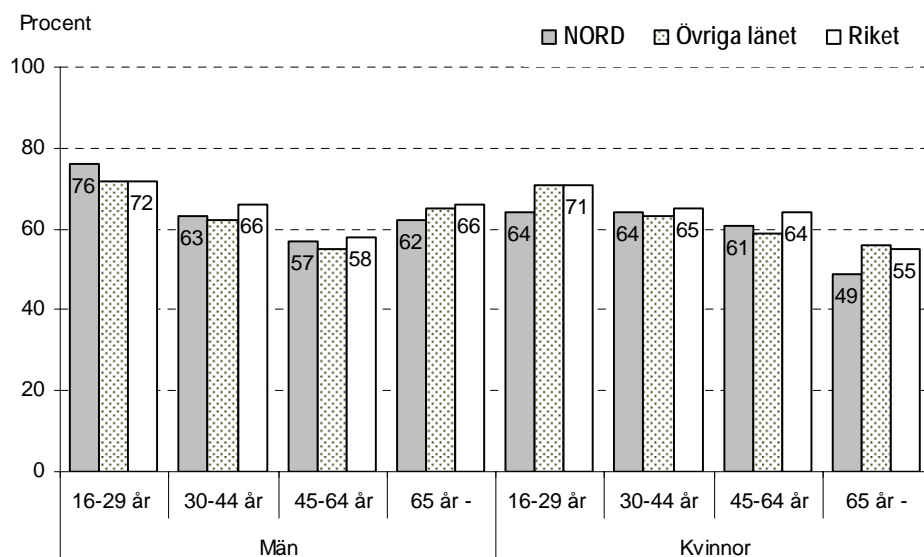
* Alkoholvanor bedöms utifrån hur ofta och hur mycket man dricker.

Snusning bland unga vuxna mellan 16 och 29 år, män och kvinnor, är betydligt vanligare i Nord-området än jämnåriga i övriga länet (figur 14). Förutom att de unga kvinnorna i Nord inte dricker lika mycket alkohol skiljer sig alkohol- eller rökvanorna bland kvinnorna i Nord och övriga länet inte nämnvärt.

Figur 14. Andel som dagligen röker eller snusar samt andel som har dåliga alkoholvanor bland ungdomarna mellan 16 och 29 år. Procent

Att vara fysiskt aktiv minst trettio minuter per dag ger individen en hälsovinst och bidrar till en bättre folkhälsa. Regelbunden fysisk aktivitet minskar risken för en rad sjukdomar t ex hjärt- och kärlsjukdomar samt har en positiv effekt på det psykiska välbefinnandet. Männerna i Norrbotten är minst lika fysiskt aktiva som svensken i allmänhet och räknat till mer fysisk konditions- eller träningsmotion (minst 60 minuter per dag) är länets män betydligt mer aktiv än svensken i allmänhet. Männerna i Nord-området har fler som är mycket fysiskt aktiva än i övriga länet och riket (39 respektive 36 och 30 procent). Kvinnorna i NORD är sammantaget något mindre fysiskt aktiva men har i stället fler som tränar mycket i förhållande till jämnåriga i landet.

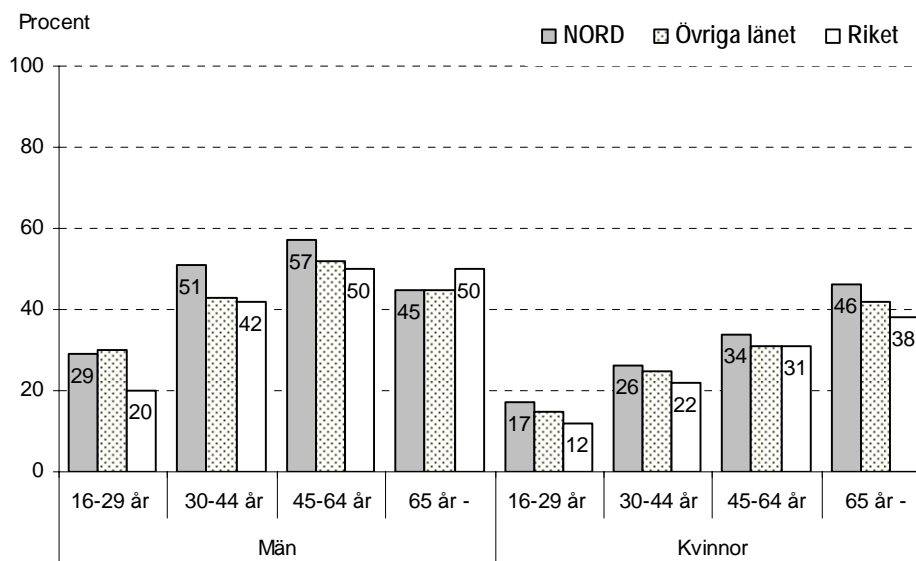
Figur 15. Andel som är fysiskt aktiva minst 30 minuter per dag bland män och kvinnor i olika åldergrupper. Procent

De senaste årtiondena har svenskarna blivit fler och fler med övervikt. Detta gäller alla åldersgrupper och likhet med andra delar av västvärlden. Orsaken är sannolikt obalansen mellan den energi vi tillför kroppen och det energibehov som kroppen behöver vid ett allt mer stillasittande liv. Övervikt kan övergå till fetma, som bidrar till ökad risk för hjärt- och kärlsjukdomar, trötthet, värk och nedsatt välbefinnande. Bland "Nord-borna" förekommer mer övervikt (exkl fetma) än befolkningen i övriga länet, särskilt bland männen (tabell 9). Andelen med fetma är mer jämnt fördelat inom länet men större än i riket.

Tabell 9. Andel i befolkningen (16- 84 år) bland män och kvinnor som är överviktiga eller har fetma. Åldersstandardiserade värden. Procent

		NORD	Övriga länet	Norrbottnen	Riket
Män	Övervikt	49	44	45	41
	Fetma	16	15	15	11
Kvinnor	Övervikt	31	28	29	26
	Fetma	13	13	13	12

Bland männen i NORD börjar övervikt bli relativt vanlig redan vid 30-års åldern (figur 16) .

Figur 16. Andel med övervikt exklusive fetma bland män och kvinnor i olika åldersgrupper. Procent

Norrbottningarna äter betydligt mindre grönsaker och frukt än svensken i allmänhet. Endast åtta procent i länet (5 procent i NORD) äter det rekommenderade intaget på 500 gram per dag. Hälften av männen i NORD äter otillräckligt med frukt och grönsaker (mindre än 130 gram per dag) och en tredjedel (30 procent) av kvinnorna. Motsvarande värden för länet är 43 respektive 23 procent.